

गोदावरी लक्ष्मी को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड जळगाव (बँकांच्या मृत ग्राहकांच्या बाबतीत दाव्यांचे निपटारा-2025)

I. प्रस्तावना

बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ च्या कलम ४५ZA ते ZF च्या तरतुदीनुसार, ठेव खाती, सुरक्षित ठेव लॉकर्स आणि सुरक्षित कस्टडीमध्ये असलेल्या वस्तूंमध्ये नामांकन सुविधा, मृत ग्राहकाच्या मृत्यूनंतर बँकांकडून दाव्यांचे जलद निपटारा सुलभ करण्यासाठी आणि कुटुंबातील सदस्यांना होणारा त्रास कमी करण्यासाठी आहे. शिवाय, ज्या प्रकरणांमध्ये नामांकन नोंदणीकृत नाही, अशा प्रकरणांमध्ये, विद्यमान सूचनांनुसार बँकांनी एका मर्यादेपर्यंत सोपी प्रक्रिया अवलंबणे आवश्यक आहे. तथापि, असे आढळून आले आहे की बँकांकडून वेगवेगळ्या पद्धतींचे पालन केले जात आहे.

म्हणूनच, या संदर्भात ग्राहक सेवेच्या गुणवत्तेत सुधारणा करण्यासाठी विद्यमान सूचनांचा आढावा घेण्याचा आणि प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी आणि कागदपत्रांचे मानकीकरण करण्यासाठी सुधारित नियम जारी करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

II. प्राथमिक

A. प्रस्तावना- 2. मृत ग्राहकाच्या सुरक्षित ताब्यात असलेल्या ठेव खाती, सुरक्षित ठेव लॉकर आणि वस्तूंबाबत दाव्यांच्या निपटाराकरिता कागदपत्रांचे प्रमाणीकरण करण्यासाठी आणि नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्ती/कायदेशीर वारसांना येणाऱ्या अडचणी कमी करण्यासाठी आणि एक सुसंगत चौकट प्रदान करण्यासाठी हे निर्देश जारी केले आहेत.

B. अधिकारांचा वापर- 3. बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ च्या कलम ३५अ द्वारे प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून, कायद्याच्या कलम ५६ सह वाचले जाते, भारतीय रिझर्व्ह बँक (यापुढे रिझर्व्ह बँक म्हटले जाईल), सार्वजनिक हितासाठी असे करणे आवश्यक आणि योग्य आहे याची खात्री पटल्यानंतर, येथे नमूद केलेले निर्देश जारी करते.

C. शीर्षक- 4. या निर्देशांना भारतीय रिझर्व्ह बँक (बँकांच्या मृत ग्राहकांच्या बाबतीत दाव्यांचे निपटारा) निर्देश, २०२५ असे म्हटले जाईल.

D. 5. प्रभावी तारीख- या निर्देशांनुसार जारी केलेल्या सूचना शक्य तितक्या लवकर लागू केल्या जातील परंतु ३१ मार्च २०२६ नंतर नाही.

E. लागू- 6. हे निर्देश सर्व व्यावसायिक बँका आणि सहकारी बँकांना लागू असतील.

F. व्याख्या - या निर्देशांमध्ये, संदर्भानुसार अन्यथा आवश्यक नसल्यास,

अ. 'सर्व्हायव्हरशिप क्लॉज असलेली खाती' म्हणजे संयुक्त ठेव खाती ज्यांची शैली 'पहिला किंवा सर्व्हायव्हर', किंवा 'कोणीही किंवा सर्व्हायव्हर', किंवा 'माजी किंवा सर्व्हायव्हर' किंवा 'नंतरचा किंवा सर्व्हायव्हर' किंवा अशा इतर कोणत्याही कलमासारखी असते.

ब. 'अपोस्टिल' म्हणजे सार्वजनिक दस्तऐवजाच्या मुळ प्रमाणीकरण करणारे प्रमाणपत्र (उदा. जन्म, विवाह किंवा मृत्यू प्रमाणपत्र, निकालपत्र, रजिस्टरचा उतारा किंवा नोटेरियल अटोस्टेशन). अपोस्टिल्स फक्त अपोस्टिल कन्व्हेन्शनच्या एका पक्ष देशात जारी केलेल्या आणि दुसऱ्या देशात वापरल्या जाणाऱ्या कागदपत्रांसाठी जारी केले जाऊ शकतात जो कन्व्हेन्शनचा देखील पक्ष आहे. भारतात, अशी साक्षांकने परराष्ट्र मंत्रालयाद्वारे केली जातात.

क. 'ग्राहक' म्हणजे अशा व्यक्ती(व्यक्ती) ज्या ठेवीदार किंवा लॉकर भाड्याने घेणारा असू शकतात किंवा ज्यांनी बँकेत सुरक्षित कस्टडीमध्ये वस्तू ठेवल्या आहेत.

ड. 'ठेवीदार' म्हणजे अशा व्यक्ती(व्यक्ती) ज्यांचे खाते बचत खाते, चालू खाते, सदस्य खाते.

इ. 'ठेवीदार' म्हणजे अशा व्यक्ती(व्यक्ती) ज्यांचे बँकेत कोणत्याही प्रकारचे ठेव खाते आहे जसे की बचत खाते, चालू खाते, मुदत ठेव खाते इ.

फ. 'समतुल्य ई-दस्तऐवज' चा अर्थ वेळोवेळी सुधारित केलेल्या मुख्य निर्देश - तुमचा ग्राहक जाणून घ्या (केवायसी) निर्देश, २०१६ च्या परिच्छेद ३(अ)(x) मध्ये परिभाषित केल्याप्रमाणे असेल.

ग. 'अधिकृतपणे वैध दस्तऐवज' म्हणजे मुख्य निर्देश - तुमचा ग्राहक जाणून घ्या (केवायसी) निर्देश, २०१६ च्या परिच्छेद ३(अ)(xiv) मध्ये तपशीलवार वर्णन केलेल्या दस्तऐवजांचा संदर्भ आहे.

ह. 'श्रेयोल्ड मर्यादा' म्हणजे सहकारी बँकेच्या बाबतीत □५ लाख आणि इतर कोणत्याही बँकेच्या बाबतीत □१५ लाख किंवा सहकारी बँकेसह बँकेने निश्चित केलेली उच्च मर्यादा. बेपत्ता व्यक्तीच्या ठेवीची रक्कम रु. १ लाखापेक्षा व्याजासह कमी असल्यास एफआयआर ची कॉपी व सापडत नसल्याचा पोलिसांचा अहवाल पुरेसा राहील.

येथे परिभाषित केल्याशिवाय इतर सर्व अभिव्यक्तींचा अर्थ बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ किंवा रिझर्व्ह बँक कायदा, १९३४ किंवा त्यामध्ये कोणत्याही वैधानिक सुधारणा किंवा पुनर्अधिनियम किंवा व्यावसायिक भाषेत वापरल्या जाणाऱ्या अर्थानुसार समान असेल.

III. मृत ठेवीदाराच्या ठेव खात्यांमधील दाव्यांचे निपटारा

G. नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्ती असलेले खाते

८. बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ च्या तरतुदीनुसार ठेवीदाराने नामनिर्देशित केले असेल किंवा खाते उत्तरजीवी व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींना उघडले असेल तर, ठेवीदाराच्या मृत्यूनंतर नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींना ठेवीची रक्कम देणे हे बँकेच्या दायित्वाचे वैध निर्मूलन मानले जाईल, जर:

(i) बँकेने योग्य कागदोपत्री पुरावे (भौतिक किंवा समतुल्य ई-कागदपत्र) मिळवून नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तीची ओळख आणि खातेधारकाची मृत स्थिती स्थापित करण्यात योग्य काळजी आणि सावधगिरी बाळगली असेल;

(ii) बँकेच्या माहितीत सक्षम न्यायालयाकडून, सेटलमेंट/पेमेंटच्या तारखेला, नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींना मृत ठेवीदाराच्या खात्यातून पैसे घेण्यापासून किंवा बँकेला पैसे देण्यापासून रोखण्याचा कोणताही आदेश नाही; आणि

(iii) नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींना लेखी स्वरूपात स्पष्ट केले आहे की ते मृत ठेवीदारांच्या कायदेशीर वारसांचे विश्वस्त म्हणून बँकेकडून पैसे घेतील, म्हणजेच, त्यांना

अशा देयकामुळे नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्ती विरुद्ध असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीच्या हक्कावर किंवा दाव्यावर परिणाम होणार नाही.

९. वरील अटींच्या अधीन राहून, नामनिर्देशित व्यक्ती/उपजीवी व्यक्तींना दिलेले पैसे म्हणजे बँकेच्या दायित्वाचे पूर्ण आणि वैध निष्कासन असेल. म्हणून, अशा प्रकरणांमध्ये, मृत ठेवीदाराच्या नामनिर्देशित व्यक्ती/उपजीवी व्यक्तींना पैसे देताना,

बँक उत्तराधिकार प्रमाणपत्र,

प्रशासन पत्र, मृत्युपत्र इत्यादी कायदेशीर कागदपत्रे सादर करण्याचा आग्रह धरणार नाही किंवा मृत खातेधारकाच्या खातीजमा कितीही रक्कम असली तरी, नामनिर्देशित व्यक्ती/उपजीवी व्यक्ती/तृतीय-पक्षाकडून कोणताही नुकसानभरपाई/जामीनदाराचा बंधपत्र मागणार नाही. अशा प्रकरणांमध्ये बँकेला खालील कागदपत्रे सादर करणे आवश्यक असेल:

- (i) परिशिष्ट I-A मध्ये दिलेल्या दाव्याचा फॉर्म, नामनिर्देशित व्यक्ती/उपजीवी व्यक्तीने योग्यरित्या स्वाक्षरी केलेला;
- (ii) मृत ठेवीदाराचे मृत्युपत्र; आणि
- (iii) नामनिर्देशित व्यक्ती/उपजीवी व्यक्तीची ओळख आणि पत्ता पडताळण्यासाठी अधिकृतपणे वैध दस्तऐवज.

H. नामनिर्देशित/उत्तरजीवी कलम नसलेली खाती

१०. दाव्यांच्या निपटाराकरिता सरलीकृत प्रक्रिया

कायदेशीर वारस/दावेदारांना होणारी गैरसोय आणि अनावश्यक त्रास टाळण्यासाठी, बँक ठेव खात्यांबाबत दाव्यांच्या निपटाराकरिता एक सरलीकृत प्रक्रिया अवलंबेल जिथे अर्जाच्या तारखेला जमा झालेल्या व्याजासह देय असलेली एकूण रक्कम रु.५ लाखा किंवा त्यापेक्षा कमी असेल, परंतु

- (i) मृत ठेवीदाराने कोणतेही नामांकन केले नसेल किंवा संयुक्त खात्याच्या बाबतीत, खाते नामांकन/उत्तरजीवी असेल,
- (ii) मृत ठेवीदाराने कोणतेही मृत्युपत्र मागे ठेवलेले नाही,
- (iii) कोणताही वादग्रस्त दावा नाही, आणि
- (iv) बँकेच्या माहितीत सक्षम न्यायालयाकडून कोणताही आदेश नाही, दावेदाराला किंवा बँकेला पेमेंट घेण्यापासून रोखत नाही.

(अ) दाव्याची रक्कम मर्यादेपर्यंत

बँक खालील बाबींवर आधारित मर्यादेपर्यंत दावा निकाली काढेल:

- (i) परिशिष्ट I-B मध्ये दिलेला दावा फॉर्म, जो अस्वीकरण पत्र/ना-हरकत पत्रावर स्वाक्षरी केलेल्या व्यक्तींव्यतिरिक्त इतर दावेदारांनी योग्यरित्या भरलेला आणि स्वाक्षरी केलेला आहे;

(ii) मृत ठेवीदार(रां) यांचे मृत्युपत्र असल्यास;

(iii) दावेदार(रां) यांचे त्यांची/तिची ओळख आणि पत्ता पडताळण्यासाठी अधिकृतपणे वैध दस्तऐवज;

(iv) परिशिष्ट I-C मध्ये दिलेला नुकसानभरपाईचे बंधपत्र, दावेदारांचे यांनी स्वाक्षरी केलेले असावे.

(v) लागू असल्यास, गैर-दावेदार

कायदेशीर वारस(रां) कडून परिशिष्ट I-D मध्ये दिलेला अस्वीकरण/ना-हरकत पत्र; आणि

(vi) सक्षम प्राधिकाऱ्याने जारी केलेले कायदेशीर वारस प्रमाणपत्र;

किंवा मृत व्यक्तीच्या कुटुंबाला चांगल्या प्रकारे ओळख असलेल्या स्वतंत्र व्यक्तीने मृत ठेवीदार(रां) च्या कायदेशीर वारसांबद्दल परिशिष्ट I-E मध्ये दिलेला नमुन्यात त्रयस्थ व दाव्याचा पक्ष नाही आणि बँकेला स्वीकार्य अशा व्यक्तीचे घोषणापत्र.

रु.५ लक्ष मर्यादेपर्यंतच्या दाव्यांसाठी तृतीय पक्षाकडून कोणताही जामीनपत्र नाही.

(b) मर्यादेपेक्षा जास्त दाव्याची रक्कम - ज्या प्रकरणांमध्ये दाव्याची रक्कम रु.५ लक्ष

मर्यादेपेक्षा जास्त असेल, बँक दाव्याचा निपटारा खालील बाबींवर आधारित करेल:

(i) वारसा प्रमाणपत्र आणि कलम १०(अ)(i) ते (iii) मध्ये नमूद केलेले कागदपत्रे;

किंवा

(ii) सक्षम अधिकाऱ्याने जारी केलेले कायदेशीर वारस प्रमाणपत्र; किंवा

परिशिष्ट I-E मध्ये दिलेल्या प्रतिज्ञापत्रानुसार, नोटरी पब्लिक/न्यायाधीश/ न्यायिक दंडाधिकाऱ्यासमोर मृत ठेवीदाराच्या कायदेशीर वारसांबाबत, मृत व्यक्तीच्या कुटुंबाला परिचित असलेल्या स्वतंत्र त्रयस्थ व्यक्तीने, शपथपत्र दिली आणि बँकेला स्वीकार्य असेल.

अशा प्रकरणांमध्ये, बँक वरील कलम १०(अ)(i) ते

(v) मधील कागदपत्रे मागवेल. बँक परिशिष्ट IC मध्ये दिलेल्या जामिनाचे बंधपत्र,

तृतीय-पक्ष व्यक्तींकडून (ज्यामध्ये दावेदार नसलेले कायदेशीर वारस चालतील)

जे बँकेला स्वीकार्य आहेत आणि दाव्याच्या रकमेसाठी योग्य आहेत, त्यांचे शपथपत्र मागवू शकते.

11. सरलीकृत प्रक्रियेअंतर्गत न येणाऱ्या दाव्यांचे निपटारा

(अ) कोणत्याही वादाशिवाय 'विल' मृत्युपत्र संबंधित दावे

मृत ठेवीदाराने मागे ठेवलेले 'विल' संबंधित दावे बँक लागू असल्यास, वरील कलम १०(अ)(i) ते (iii) प्रोबेट मध्ये नमूद केलेल्या कागदपत्रांव्यतिरिक्त, मृत्युपत्राच्या प्रमाणपत्र/प्रशासन पत्राच्या (लेटर्स ऑफ अँडमिनिस्ट्रेशन) आधारावर निकाली काढेल. कायदेशीर वारसा व्यतिरिक्त इतर व्यक्ती मृत्युपत्रात लाभार्थी म्हणून नमूद केली असल्यास, तिच्याकडून लागू कागदपत्रे देखील मिळवली जातील.

तथापि, बँक अशा मृत्युपत्राच्या प्रमाणपत्राची आवश्यकता न बाळगता मृत व्यक्तीच्या 'विल' नुसार विवेकबुद्धी वापरण्यास आणि कृती करण्यास स्वतंत्र आहे, जर ते लागू कायद्यांशी विसंगत नसेल, मृत्युपत्रात नमूद केलेल्या कायदेशीर वारस आणि/किंवा लाभार्थीमध्ये मृत्युपत्राबाबत कोणताही वाद नसेल आणि बँक अन्यथा मृत्युपत्राच्या खरेपणाबद्दल समाधानी असेल. अशा प्रकरणांमध्ये, बँक वरील कलम १०(अ)(iv) आणि (v) मध्ये नमूद केलेले कागदपत्रे देखील मागवेल.

(b) दावे/वादाशी संबंधित प्रकरणे

मृत ठेवीदाराच्या मृत्युपत्रात नाव असलेल्या कायदेशीर वारस आणि/किंवा लाभार्थीमध्ये दाव्यांवर किंवा वादाच्या बाबतीत, बँक दाव्यांचे निराकरण 'प्रोबेट ऑफ विल' किंवा 'लेटर ऑफ अँडमिनिस्ट्रेशन' किंवा 'सक्सेसन सर्टिफिकेट' किंवा 'लागू असल्यास न्यायालयीन आदेश/डिक्री' आणि वरील कलम १०(अ)(i)

ते (iii) मध्ये नमूद केलेल्या कागदपत्रांच्या आधारे करेल. शिवाय, जेथे न्यायालयाने बँकेला 'पेमेंट' करण्यापासून रोखण्याचा आदेश दिला असेल, तर आदेश लागू असताना दावा स्वीकारला जाणार नाही. दाव्याचा निपटारा त्यासंबंधीच्या त्यानंतरच्या न्यायालयीन आदेशाच्या आधारे विचारात घेतला जाईल.

(c) परिच्छेद ११(अ) किंवा ११(ब) अंतर्गत येणाऱ्या प्रकरणांमध्ये तृतीय पक्षाकडून कोणत्याही जामिनाचा बंधपत्र मागितला जाणार नाही.

I. सेटलमेंटनंतर मृत ठेवीदाराच्या नावावर क्रेडिट्सचे व्यवहार

१२. ठेव खात्याच्या सेटलमेंटनंतर, जर मृत ठेवीदाराच्या नावावर कोणतेही क्रेडिट प्राप्त झाले, तर बँक ते 'खातेधारक मृत' असा उल्लेख करून पाठवणाऱ्याला परत करेल आणि नामनिर्देशित व्यक्ती/उपजीवी/कायदेशीर वारसांना कळवेल.

J. ठेवीदाराच्या मृत्यूच्या बाबतीत मुदत ठेव खात्यांची अकाली समाप्ती

१३. बँक खाते उघडण्याच्या फॉर्ममध्येच एक कलम समाविष्ट करेल ज्याचा अर्थ असा असेल की ठेवीदाराच्या मृत्यूच्या बाबतीत, मुदत ठेवींची मुदतपूर्व समाप्ती कोणत्याही दंडात्मक शुल्काशिवाय परवानगी दिली जाईल, जरी ठेव लॉक-इन कालावधीत असली तरीही.

१४. उत्तरजीवीसह किंवा त्याशिवाय संयुक्तपणे उघडलेल्या मुदत ठेवींची मुदतपूर्व पेमेंट मयत ठेवीदाराच्या ठेवखाती संयुक्तपणे किंवा उत्तरजीवी या अटीसह असलेल्या सर्व खात्यात मुदत ठेवीचे मुदतपूर्व पेमेंट दावेदाराना किंवा संयुक्त ठेवीदाराला करावयाचे असल्यास त्याठिकाणी एकट्याने देण्याविषयी कोणतीही सूचना नसल्यास मयत ठेवीदाराच्या वारसांची संमती आवश्यक राहील.

k. बेपत्ता व्यक्तींच्या बाबतीत दाव्यांचे निपटारा

१५. हरवलेल्या व्यक्तीच्या नामनिर्देशित व्यक्ती/कायदेशीर वारसांना भारतीय साक्ष्य अधिनियम, २०२३ च्या कलम ११० किंवा १११ च्या तरतुदींनुसार सक्षम न्यायालयाकडून आदेश मिळवणे आवश्यक असेल. अशा हरवलेल्या व्यक्तीच्या बाबतीतील दावा मृत ग्राहकाच्या बाबतीत दाव्यांच्या निपटाराकरिता लागू असलेल्या प्रक्रियेनुसार निकाली काढला जाईल. अशा प्रकरणांमध्ये, मृत्यू प्रमाणपत्राऐवजी खातेधारकाच्या दिवाणी मृत्यूची घोषणा करणाऱ्या न्यायालयाच्या आदेशाची प्रत मिळवावी लागेल. तथापि, अर्जाच्या तारखेला जमा झालेल्या व्याजासह देय असलेली एकूण रक्कम १ लाखांपेक्षा कमी किंवा बँकेने निश्चित केलेल्या रकमेपेक्षा जास्त असल्यास, सामान्य व्यक्तीला गैरसोय आणि अनावश्यक त्रास टाळण्यासाठी, मृत्यू प्रमाणपत्र किंवा दावा निकाली काढण्यासाठी खातेधारकाचा नागरी मृत्यू घोषित करणाऱ्या सक्षम न्यायालयाच्या आदेशाऐवजी प्रथम माहिती अहवाल (एफआयआर) आणि पोलिस अधिकाऱ्यांनी जारी केलेला नॉन-ट्रेसेबल अहवालाची प्रत मिळवावी लागेल.

IV. मृत ग्राहकाकडून सेफ डिपॉझिट लॉकरमधील दाव्यांचे आणि सेफ कस्टडीमधील वस्तूंचे निपटारा.

L. नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींसह दावे

१६.(अ) जर एकमेव लॉकर भाड्याने घेणारा व्यक्ती एखाद्या व्यक्तीला तिच्या/तिच्या मृत्यूच्या बाबतीत लॉकरमधील सामग्री मिळविण्यासाठी नामांकित करतो, तर बँक अशा नामांकित व्यक्तीला लॉकरमधील सामग्री काढून घेण्याचे स्वातंत्र्य देऊन लॉकरमध्ये प्रवेश देईल.

(ब) जर लॉकर संयुक्त स्वाक्षरीखाली चालवण्याच्या सूचनांसह संयुक्तपणे भाड्याने घेतला असेल आणि लॉकर भाड्याने घेणारे इतर कोणत्याही व्यक्तीला नामांकित करतात, तर लॉकर भाड्याने घेणाऱ्यांपैकी कोणत्याही व्यक्तीचा मृत्यू झाल्यास, बँक नामनिर्देशित व्यक्ती आणि उत्तरजीवी व्यक्तींना लॉकरमध्ये प्रवेश देईल आणि त्यातील सामग्री एकत्रितपणे काढून घेण्यास स्वातंत्र्य देईल.

(क) जर लॉकर उत्तरजीवी कलमानुसार संयुक्तपणे भाड्याने घेतले असेल आणि भाड्याने घेणाऱ्यांनी सूचना दिल्या असतील की लॉकरचा प्रवेश "पहिला किंवा उत्तरजीवी", "कोणीही

किंवा उत्तरजीवी" किंवा "माजी किंवा उत्तरजीवी" किंवा बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ च्या तरतुदींनुसार परवानगी असलेल्या इतर कोणत्याही उत्तरजीवी नियमानुसार द्यावा, त्याचे बँक एक किंवा अधिक संयुक्त लॉकर भाड्याने घेणाऱ्यांच्या मृत्यूच्या बाबतीत आदेशाचे पालन करेल.

१७. अल्पवयीन नामनिर्देशित व्यक्तीच्या बाबतीत, बँक खात्री करेल की, अल्पवयीन नामनिर्देशित व्यक्तीच्या वतीने लॉकरमधील सामग्री काढून घेण्याची मागणी करताना, ज्या पालकांची माहिती नामनिर्देशन फॉर्ममध्ये दिली आहे त्यांना सुपूर्द केली जाईल. जर नामांकन अर्जात पालकाची माहिती दिली नसेल, तर बँक अशा अल्पवयीन मुलाच्या वतीने लॉकरमधील सर्व वस्तू सुरक्षित ठेव लॉकरमधील सर्व वस्तू घेण्यास कायदेशीररित्या सक्षम असलेल्या व्यक्तीला सोपवेल.

१८. वरील परिच्छेद १६(अ) आणि १६(ब) अंतर्गत येणाऱ्या प्रकरणांमध्ये दाव्याची प्रक्रिया करण्यासाठी बँकेला खालील कागदपत्रे मिळवावी लागतील:

- (i) परिशिष्ट I-A मध्ये दिलेल्या दाव्याचा फॉर्म, नामनिर्देशित व्यक्ती/हयात असलेल्या व्यक्तीने योग्यरित्या स्वाक्षरी केलेला;
- (ii) सेफ डिपॉझिट लॉकर भाड्याने घेतलेल्या व्यक्तीचे मृत्युपत्र; आणि
- (iii) नामनिर्देशित व्यक्ती/हयात असलेल्या व्यक्तीची ओळख आणि पत्ता पडताळण्यासाठी अधिकृतपणे वैध कागदपत्र.

१९. तथापि, बँक नामनिर्देशित व्यक्ती/हयात असलेल्या व्यक्तीला माहिती देण्यापूर्वी खालील गोष्टींची खात्री करेल:

- (i) योग्य कागदपत्रे (भौतिक किंवा समतुल्य ई-दस्तऐवज) मिळवून नामनिर्देशित व्यक्ती/हयात असलेल्या व्यक्तीची ओळख आणि मृत स्थिती स्थापित करताना योग्य काळजी आणि सावधगिरी बाळगावी;
- (ii) आजपर्यंत बँकेच्या माहितीत न्यायालय/मंचाकडून कोणताही आदेश किंवा निर्देश नसावा, जो नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तीला मृत भाडेकरूच्या लॉकरमध्ये प्रवेश देण्यापासून किंवा बँकेला अशा लॉकरमधील सामग्री काढून टाकण्याचे स्वातंत्र्य देण्यापासून रोखतो; आणि
- (iii) नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींना हे स्पष्ट करा की लॉकरमधील सामग्री काढून टाकण्याची परवानगी आणि स्वातंत्र्य त्यांना केवळ मृत लॉकर भाडेकरूच्या कायदेशीर वारसांच्या विश्वस्त म्हणून देण्यात आले आहे, म्हणजेच, त्यांना देण्यात आलेली अशी प्रवेश आणि सामग्री काढून टाकण्याचे स्वातंत्र्य नामनिर्देशित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तीविरुद्ध असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीच्या हक्कावर किंवा दाव्यावर परिणाम करणार नाही.

२०. वरील परिच्छेद १८ मध्ये नमूद केलेली कागदपत्रे मिळाल्यानंतर आणि दाव्याच्या खरेपणाबद्दल समाधानी झाल्यानंतर, बँक नामांकित व्यक्ती/उत्तरजीवी व्यक्तींशी लेखी पत्रव्यवहार करेल आणि सेफ डिपॉझिट लॉकरमधील सामग्रीची यादी तयार करण्यासाठी तारीख आणि वेळ निश्चित करेल. ही प्रक्रिया नामांकित व्यक्ती आणि/किंवा उत्तरजीवी

व्यक्ती आणि/किंवा त्यांचे अधिकृत प्रतिनिधी, दोन स्वतंत्र साक्षीदार (बँकेचे कर्मचारी किंवा माजी कर्मचारी नसावेत), तिजोरी ठेव व्हॉल्ट कस्टोडियन आणि लॉकर ऑपरेशन्सशी संबंधित नसलेल्या बँकेच्या दुसऱ्या कर्मचाऱ्याच्या उपस्थितीत केली जाईल आणि परिशिष्ट I-F मध्ये दिलेल्या इन्व्हेंटरी फॉर्मनुसार नोंदवली जाईल. त्यानंतर बँक लॉकरमधील वस्तूंचा ताबा नामनिर्देशित व्यक्ती/हयात असलेल्या व्यक्ती/अज्ञान व्यक्तीच्या वतीने वस्तू स्वीकारण्यास सक्षम असलेल्या व्यक्तीला देईल, जसे की प्रकरण असेल, आणि परिशिष्ट I-F मध्ये दिलेल्या पावतीनुसार, मृत भाडेकरूच्या लॉकरमधील सर्व वस्तू काढून टाकण्यात आल्या आहेत आणि लॉकर रिकामा आहे आणि बँकेच्या नियमांनुसार इतर कोणत्याही लॉकर भाडेकरूला लॉकर वाटप करण्यास त्यांना कोणताही आक्षेप नाही.

२१. नामांकनात कोणतीही तफावत नसल्यास, कायदेशीर कागदपत्रे, जसे की उत्तराधिकार प्रमाणपत्र, प्रशासन पत्र, मृत्युपत्राचा प्रोबेट इत्यादी, किंवा नामनिर्देशित व्यक्ती/हयात असलेल्या व्यक्तीकडून नुकसानभरपाईचा बंधपत्र सादर करणे आवश्यक नाही.

२२. वरील परिच्छेद १६ ते २१ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, मृत ग्राहकाने बँकेच्या सुरक्षित ताब्यात ठेवलेल्या वस्तू परत करण्यासाठी आवश्यकतेनुसार बदल केले जातील. तथापि, अशा प्रकरणांमध्ये परिशिष्ट I-G मध्ये दिलेला इन्व्हेंटरी फॉर्म वापरला जाईल.

M. नामनिर्देशित/उत्तरजीवी कलम नसलेली प्रकरणे

२३. सोप्या प्रक्रियेअंतर्गत येणाऱ्या दाव्यांचे निपटारा

अ) कायदेशीर वारस/दावेदारांना होणारी गैरसोय आणि अनावश्यक त्रास टाळण्यासाठी आवश्यक असलेली गरज लक्षात घेऊन, बँक सेफ डिपॉझिट लॉकरमधील दाव्यांचे निपटारा करण्यासाठी एक सोपी प्रक्रिया अवलंबेल, जर कायदेशीर वारस/दावेदारांमध्ये कोणताही वाद नसेल आणि

(i) मृत लॉकर भाड्याने घेतलेल्या व्यक्तीने कोणतेही नामांकन केले नसेल, किंवा

(ii) संयुक्त भाड्याने घेतलेल्या व्यक्तींनी कोणताही आदेश दिला नसल्यास

एक किंवा अधिक हयात असलेल्यांना स्पष्ट हयात असलेल्या कलमाद्वारे प्रवेश दिला जाऊ शकतो, किंवा

(iii) मृत लॉकर भाड्याने घेतलेल्या व्यक्तीने कोणताही 'विल' (मृत्युपत्र) मागे ठेवला नसेल.

(ब) सोप्या प्रक्रियेअंतर्गत येणाऱ्या प्रकरणांमध्ये, (बँकेने खालील कागदपत्रे घ्यावी. दाव्याचे निराकरण करण्यासाठी उत्तराधिकार प्रमाणपत्र, प्रशासन पत्र, न्यायालयाचा आदेश इत्यादी कोणतेही कायदेशीर कागदपत्रे न घेता)

(i) परिशिष्ट I-B मध्ये दिलेल्या दाव्याचा फॉर्म, कायदेशीर वारसांनी;दावेदाराने योग्यरित्या भरलेला आणि स्वाक्षरी केलेला

- (ii) सेफ डिपॉझिट लॉकर भाड्याने देणाऱ्याचा मृत्यू प्रमाणपत्र;
- (iii) दावेदाराने/तिची ओळख आणि पत्ता पडताळण्यासाठी अधिकृतपणे वैध कागदपत्र;
- (iv) लागू असल्यास, गैर-दावेदार कायदेशीर वारसांकडून परिशिष्ट I-D मध्ये दिलेल्या अस्वीकरण/नाही आक्षेप पत्र; आणि
- (v) सक्षम अधिकाऱ्याने जारी केलेले कायदेशीर वारस प्रमाणपत्र किंवा प्रतिज्ञापत्र, ज्याचे परिशिष्ट I-E मध्ये दिले आहे, नोटरी पब्लिक/न्यायाधीश/न्यायिक यांच्यासमोर शपथ घेतलेले मृत लॉकर भाड्याने देणाऱ्याच्या कायदेशीर वारसांबद्दल दंडाधिकारी मृत व्यक्तीच्या कुटुंबाला परिचित असलेली स्वतंत्र व्यक्ती दाव्याचा पक्ष नाही आणि बँकेला मान्य आहे.

२४. सरलीकृत प्रक्रियेअंतर्गत न येणाऱ्या दाव्यांचे निपटारा

(अ) कोणत्याही वादाशिवाय 'विल' (मृत्युपत्र) संबंधित दावे

मृत व्यक्तीने मागे सोडलेले 'विल' संबंधित दावे

लॉकर भाड्याने घेतलेल्या व्यक्तीने वरील कलम २३(ब)(i) ते (iii) मध्ये नमूद केलेल्या कागदपत्रांव्यतिरिक्त, लागू असल्यास, प्रोबेट /प्रशासन पत्राच्या (लेटर्स ऑफ अॅडमिनिस्ट्रेशन) आधारे बँक निकाली काढेल. ज्या प्रकरणांमध्ये कायदेशीर वारसा व्यतिरिक्त इतर व्यक्ती मृत्युपत्रात लाभार्थी म्हणून नावांकित केली आहे, त्या प्रकरणांमध्ये तिच्या/त्याच्याकडून लागू कागदपत्रे देखील मिळवली जातील.

तथापि, बँक विवेकबुद्धीनुसार अशा मृत्युपत्राचा प्रोबेट सादर करण्याची आवश्यकता न घेता मृत व्यक्तीच्या 'विल' नुसार कार्य करू शकते, परंतु ते लागू कायद्यांशी विसंगत नसेल, मृत्युपत्रात नाव दिलेल्या कायदेशीर वारस आणि/किंवा लाभार्थींमध्ये मृत्युपत्राबाबत कोणताही वाद नसेल आणि बँक अन्यथा मृत्युपत्राच्या खरेपणाबद्दल समाधानी असेल. अशा प्रकरणांमध्ये, बँक वरील कलम २३(ब)(iv) आणि (v) मध्ये नमूद केलेले कागदपत्रे देखील मागवेल.

(ब) दावे/वादाशी संबंधित प्रकरणे लागू असल्यास, मृत्युपत्रात नाव असलेल्या कायदेशीर वारस आणि/किंवा लाभार्थ्यांमधील वादाशी संबंधित प्रकरणे, मृत्युपत्राचा प्रोबेट किंवा उत्तराधिकार प्रमाणपत्र किंवा प्रशासन पत्र किंवा न्यायालयाचा आदेश/डिक्री, जसे असेल तसे, आणि वरील कलम 23(b)(i) ते (iii) मध्ये नमूद केलेल्या कागदपत्रांच्या आधारे निकाली काढली जातील.

२५. सेफ डिपॉझिट लॉकरमधील सामग्रीची यादी तयार करण्याची प्रक्रिया

वरील परिच्छेद २३ आणि २४ मधील श्रेणींमध्ये येणाऱ्या दाव्यांमध्ये आवश्यक कागदपत्रे प्राप्त झाल्यानंतर आणि दाव्याच्या खरेपणाबद्दल समाधानी झाल्यानंतर, बँक दावेदारांशी लेखी पत्रव्यवहार करेल आणि सेफ डिपॉझिट लॉकरमधील सामग्रीची यादी तयार करण्यासाठी तारीख आणि वेळ निश्चित करेल, जे परिशिष्ट I-F मध्ये विहित

केलेल्या फॉर्ममध्ये दिले आहे, सर्व दावेदार(ने) किंवा त्यांचे योग्यरित्या अधिकृत प्रतिनिधी, दोन स्वतंत्र साक्षीदार (बँकेचे कर्मचारी किंवा माजी कर्मचारी नसावेत), सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट कस्टोडियन आणि लॉकर ऑपरेशन्सशी संबंधित नसलेल्या बँकेचा दुसरा कर्मचारी यांच्या उपस्थितीत. सेफ डिपॉझिट लॉकरमधील सामग्रीचे मूल्यांकन स्वतंत्र मूल्यांकनकर्त्याद्वारे केले जाईल आणि परिशिष्ट I-H मध्ये दिलेल्या नुकसानभरपाईच्या बाँडमध्ये नोंदवले जाईल. दावेदार(ने) किंवा त्यांचे योग्यरित्या अधिकृत प्रतिनिधी भरपाईच्या बाँड सादर केल्यानंतर लॉकरमधील सामग्री काढून टाकू शकतात. मृत्युपत्र किंवा उत्तराधिकार प्रमाणपत्र किंवा प्रशासन पत्र किंवा न्यायालयाचा आदेश/डिक्री इत्यादी कायदेशीर कागदपत्रांच्या आधारे निकाली काढलेल्या दाव्यांच्या बाबतीत नुकसानभरपाईचे बाँड देण्याची आवश्यकता नाही.

२६. वरील परिच्छेद २३ ते २५ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, मृत ग्राहकाने बँकेच्या सुरक्षित ताब्यात ठेवलेल्या वस्तू परत करण्यासाठी आवश्यकतेनुसार बदल केले जातील. तथापि, अशा प्रकरणांमध्ये परिशिष्ट I-G मध्ये दिलेला इन्व्हेंटरी फॉर्म वापरला जाईल.

V. ऑपरेशनल आणि भरपाईशी संबंधित पैलू

N. दावे सादर करण्याच्या प्रक्रियेचे मानकीकरण

27. बँक दावे आणि इतर कागदपत्रे प्राप्त करण्यासाठी परिशिष्ट I-A ते I-H मध्ये दिलेल्या नमुन्यांनुसार प्रमाणित फॉर्म वापरेल.

28. मृत ग्राहकाने ठेवलेल्या ठेवी खाती/सेफ डिपॉझिट लॉकर/सुरक्षित ताब्यात असलेल्या वस्तूंबाबत दावे निकाली काढण्यासाठी आवश्यक असलेले प्रमाणित फॉर्म आणि इतर कागदपत्रे दावेदाराच्या सोयीसाठी सर्व शाखांमध्ये तसेच बँकेच्या वेबसाइटवर उपलब्ध करून दिली जातील. शिवाय, बँक दावेदाराने सादर करायच्या कागदपत्रांची यादी आणि विविध परिस्थितींमध्ये दावे निकाली काढण्यासाठी करायच्या प्रक्रियेची माहिती तिच्या वेबसाइटवर प्रदर्शित करेल.

29. दावेदाराला पोचपावतीविरुद्ध कोणत्याही शाखेत दावा दाखल करण्याची परवानगी असेल. जर दावेदाराने दाव्याच्या प्रक्रियेसाठी आवश्यक असलेली सर्व कागदपत्रे सादर केली असतील, तर बँक या संदर्भात पुष्टीकरण देखील जारी करेल.

तथापि, कोणतेही प्रलंबित किंवा अपूर्ण/चुकीचे कागदपत्रे असल्यास, बँक दावेदाराला पावती देताना अशा कागदपत्रांच्या यादीबद्दल माहिती देईल.

त्यानंतर सर्व आवश्यक कागदपत्रे सादर केल्यानंतर, बँक दावेदाराला दाव्याच्या प्रक्रियेसाठी सर्व आवश्यक कागदपत्रे प्राप्त झाल्याची पुष्टी देईल.

३०. बँक अशा दाव्यांची ऑनलाइन दाखल करण्याची सुविधा प्रदान करू शकते. दावेदाराने आवश्यक कागदपत्रांसह दावा फॉर्म अपलोड केल्यानंतर, बँक योग्य

माध्यमांद्वारे पोचपावती/पुष्टीकरण पाठवेल आणि दाव्याच्या स्थितीचा ऑनलाइन ट्रॅकिंग करण्याची तरतूद देखील उपलब्ध करून देईल. अशा परिस्थितीत, जर बँकेने दावेदाराला सादरीकरण/पडताळणीसाठी मूळ कागदपत्रे सादर करण्याची आवश्यकता असेल, तर ती तिच्या कोणत्याही शाखेत करण्याची परवानगी असेल.

O. दाव्यांच्या निपटाराकरिता कालमर्यादा

३१. मृत ग्राहकाच्या ठेव खात्याबाबतचा दावा बँक दाव्याशी संबंधित सर्व आवश्यक कागदपत्रे मिळाल्यापासून १५ कॅलेंडर दिवसांपेक्षा जास्त नसलेल्या कालावधीत निकाली काढेल.

३२. सुरक्षित ठेव लॉकर/वस्तू सुरक्षित ताब्यात असल्यास, बँक सर्व आवश्यक कागदपत्रे मिळाल्यापासून १५ कॅलेंडर दिवसांच्या आत दाव्याची प्रक्रिया करेल आणि सुरक्षित ताब्यात असलेल्या लॉकर/वस्तूंची यादी तयार करण्याची तारीख निश्चित करण्यासाठी दावेदारांशी संपर्क साधेल.

P. दाव्यांच्या निपटारामध्ये झालेल्या विलंबासाठी भरपाई

३३. जर वरील परिच्छेद ३१ मध्ये नमूद केलेल्या वेळेत ठेवींशी संबंधित कोणताही दावा निकाली काढला गेला नाही, तर बँक अशा विलंबाची कारणे दावेदारांना कळवेल. शिवाय, बँकेला झालेल्या विलंबाच्या बाबतीत, बँकेकडून व्याजाच्या स्वरूपात भरपाई दिली जाईल, जी विलंबाच्या कालावधीसाठी देय असलेल्या रकमेवर प्रचलित बँकेच्या दरापेक्षा कमी नाही + वार्षिक ४% दराने असेल. देय रक्कम मोजण्यासाठी संदर्भ तारीख आणि प्रचलित बँक दर हा दावेदाराकडून सर्व आवश्यक कागदपत्रे मिळाल्याची तारीख असेल.

३४. सुरक्षित ठेवी लॉकर/सुरक्षित ताब्यात असलेल्या वस्तूंशी संबंधित दाव्यांसाठी, बँकेने वरील परिच्छेद ३२ मध्ये नमूद केलेल्या वेळेचे पालन न केल्यास, विलंबाच्या प्रत्येक दिवसासाठी दावेदारांना ५,००० रुपये दराने भरपाई देणे आवश्यक असेल.

vi. Miscellaneous

Q. एकमेव मालकीच्या संस्थेच्या ठेवी खात्याबाबत दाव्यांचे निपटारा

३५. एकमेव मालकीच्या संस्थेच्या नावावर ठेवलेल्या ठेवींच्या बाबतीतही नामांकन सुविधा उपलब्ध आहे. त्यानुसार, बँक अशा खात्याबाबत दाव्यांचे निपटारा करण्यासाठी वर नमूद केलेल्या प्रक्रियेचे पालन करेल, जसे की नामांकित व्यक्तीसह/शिवाय/उपजीवी व्यक्तीच्या कलमासह, लागू असेल.

R. भारताबाहेर जारी केलेल्या 'मृत्यूचा पुरावा' दस्तऐवजाच्या प्रमाणनाच्या पद्धती

३६. भारताबाहेरील ग्राहकाच्या मृत्यूच्या प्रकरणांमध्ये, 'मृत्यूचा पुरावा' दस्तऐवज देशाबाहेरील प्राधिकरणाद्वारे जारी केला जातो. अशा प्रकरणांमध्ये, बँक 'मृत्यूच्या

पुराव्यासाठी' जारी केलेल्या दस्तऐवजाची मूळ प्रमाणित प्रत स्वीकारेल, जी त्याच्या जारी केलेल्या देशात खालीलपैकी कोणत्याही एका पद्धतीने प्रमाणित केली जाईल:

(i) भारतात नोंदणीकृत अनुसूचित व्यावसायिक बँकांच्या परदेशी शाखांचे अधिकृत अधिकारी; किंवा

(ii) ज्या परदेशी बँकांशी भारतीय बँकांचे 'पत्रव्यवहार बँकिंग संबंध आहेत' अशा परदेशी बँकांच्या शाखा; किंवा

(iii) न्यायालयीन दंडाधिकारी किंवा न्यायाधीश किंवा नोटरी पब्लिक; किंवा

(iv) जारी केलेल्या देशात भारतीय दूतावास/वाणिज्य दूतावास/वाणिज्य दूतावासाने वाणिज्य दूतावासाद्वारे नियुक्त केलेले; किंवा

(v) अपोस्टिल्ड.

S. ग्राहक जागरूकता आणि प्रसिद्धी

३७. बँक तिच्या ग्राहकांमध्ये नामांकन सुविधा/उत्थान कलमाच्या फायद्यांबद्दल जागरूकता पसरवत राहील आणि दाव्यांच्या निपटारा प्रक्रियेसह या सुविधांची व्यापक प्रसिद्धी करेल.

T. तरतुदी रद्द करणे

३८. या निर्देशांच्या जारीतेसह, रिझर्व्ह बँकेने जारी केलेल्या परिपत्रकांमध्ये समाविष्ट असलेल्या आणि परिशिष्ट II मध्ये नमूद केलेल्या सूचना, या निर्देशांच्या प्रभावी तारखेपासून रद्द होतील.

३९. वरील परिच्छेद ३८ अंतर्गत रद्द करण्याच्या तरतुदी असूनही, रद्द केलेल्या कायद्यांनुसार केलेले काहीही किंवा घेतलेली किंवा घेतलेली कोणतीही कारवाई, किंवा दिलेली कोणतीही सूचना किंवा काहीही कारवाई किंवा लावलेला कोणताही दंड किंवा दंड, जोपर्यंत ते या निर्देशांच्या तरतुदींशी विसंगत नाही तोपर्यंत, या निर्देशांच्या संबंधित तरतुदींनुसार केले गेले आहे किंवा घेतले गेले आहे असे मानले जाईल.